

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGIEGYLET

Megjelenik minden pénteken legalább egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 frt, félévre 2 frttal fizethetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ (Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz), a lap szellemi részét illető közlemények az ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ (Gamauf Vilmos, e. titkárhoz) czímzendők.

A hirdetési díjszabályzatot lásd az utolsó lapon

Lapfelügyelő bizottság: **Paget János** elnök; **Berde Aron**, **b. Huszár Sándor**, **Mina János**, **Nagy Ferencz**, **Szabó Samu**, **Szentgyörgyi József**.

Olcsó pénzt a kis birtokosnak!

I.

Az ország fővárosában néhány év óta felette üdvös és következményeiben mélyreható mozgalom indult meg, melynek élén hangadó köreink, törvényhozásunk elismert tekintélyeit nemzetiségi és pártkülönbség nélkül egyetértően csoportosítva látjuk. E mozgalom egy rég és súlyosan érzett bajon kíván segíteni, mely mint a rákfene, maró hatásával állampolgári szervezetünknek épen alapját támadja meg és maholnap megsemmisítéssel fenyegeti a haza legfontosabb, legmegbecsülhetlenebb néposztályát: a földmivelő kisbirtokost — segíteni kíván az által, hogy egyrészt megmenti az uzsora öldöklően ölelő polypkarjaiból, másrészt lassan lassan az öntőkegyűjtés áldásos miveletéhez hozzá szoktatja. Az út, melyen a hazafias vállalkozás derék bajnokai haladnak, nálunk még egészen töretlen, de lelkesítő példa gyanánt az Európa egyéb államaiban elért eredmények szolgálnak, sőt az osztrák-magyar birodalomnak egy hozzánk szomszédos tartománya, Galliczia, hol az uzsora ép oly nagy mérveket öltött, mint akár nálunk, 1869 óta létező Rustical Creditanstaltja, már ezen rövid idő alatt is jótékonyan hatott a hitelviszonyokra s a pénzsóvár kisbirtokosnak mérsékelt kamat mellett közel tíz millió forintnyi kölcsönt juttatott.

Azon számos felszólalás, melyre az uzsoratorvény „idő előtti” megszüntetése, mondhatni ország-

szerte alkalmat adott, többnyire egy csalóka reménynek ad kifejezést, annak t. i. mintha a korábbi megszorítások érvényre emelése, vagy egy u. n. kamatláb-minimum megállapítása elégséges volna arra nézve, hogy a hitelt igénylő — főleg a gazda — már eo ipso olcsó pénzhez jusson! Keserű csalódás! Minden gyakorlati jogász igazat fog nekünk adni abban hogy a törvény ebbeli szabványai az ahhozértők által mily könnyen lennének kijátszhatók és mindig csak az adós lenne a vesztes. A kamatláb minimuma, ha a tőkekereslet és kínálat tényleges viszonyának meg nem felel, csak azt eredményezheti, hogy a tőkék elvonatván a hitelt igénylőktől — oly vállalatot, oly piacot fognak felkeresni, mely jövedelmezőbb értékesítésre nyújt kilátást. De az u. n. kamatminimum még más hátránnyal is jár, avval t. i. hogy senki sem fogja ezen alább a pénzt kölcsönbe adni, mert követelesével a törvényes védelem oltalma alatt áll és így megtörténhetik, hogy a visszas állapothoz orvoslására szánt jó akaratú intézkedés nagyobb kárt okoz, mint minő hasznot hajthat. Nem szabad ugyanis felednünk azon megtámadhatlan elvet, hogy a pénz is csak árucikk, mint akár a buza, vagy a bor; tehát elárúsítása is ugyanazon közgazdasági törvényeknek van alávetve, melyek bármi más cikknek is forgalmát szabályozzák.

Ha pusztán theoretizáló elmefuttatásokkal a haza sorsán segíteni lehetne, ez érdemben elégséges

volna azon olcsó tanács, hogy várjuk be, míg a tökéleteslet és kínálat nálunk is egészséges arányt ölt és akkor magától le fog szállani a kamat! Megdöntetlen igazságu elv, valóságos axioma — de reánk nézve minden gyakorlati haszon nélkül — mert mi többé várni nem tudunk, nekünk érélyes, gyors és tetemes segélyre van szükségünk. Módot kell tehát keresni arra, hogy a szerfelett drága árucikknek: a pénznek, árallesszálljon, hogy olcsón és bőven kínálkozzék a búkás szélén álló hitelt igénylőknek.

Ezen szép feladat megoldását tűzte első sorban maga elé a „Magyar kisbirtokosok földhitelegyesülete“ létesítő bizottsága s ez üdvöscél megvalósítását minden rendelkezésére álló eszközzel elérni törekszik, joggal számítván e nemes küzdelmében az egész ország jobbainak buzgó támogatására. Nem tagadhatjuk meg magunktól, hogy a derék kezdeményezők névsorát ne közöljük, bizonyítson ez is az ügy üdvössége és önzetlensége mellett: Gróf Festetics Pál, elnök. Dr. Samassa József, Gróf Gyürky Ábrahám, Román Miron, Várady Gábor, Végh Aurel, Jókai Mór, Móricz Pál, Bernáth Dezső, Báró ifj. Rudics József, Földváry Mihály, Prónay József, ifj. gróf Ráday Gedeon, Nagy György, Kerkapoly Károly, Wahrmann Mór, Falk Miksa, Tisza László, Somssich Pál, Lipovniczky István, Lónyai Gábor, Gróf Somssich Imre, Kačskovics Sándor, Galgóczy Károly, Siskovics Tamás, gróf Péchy Manó, Gromon Dezső, Tarnóczy Gusztáv, gr. Somssich Iván, Klapka György, Türr István, Krausz Lajos, Lónyay Ödön, Domahidy Ferencz, Olteanu János, Hammersberg Jenő, Lipovniczky Sándor, P. Szathmáry Károly, Wahrmann Sándor, Strasser Alajos, Vetsey Sándor, Helfy Ignác, Wodianer Béla, Bittó István, Horánszky Nándor, Végh Ignác, a létesítő bizottság jegyzője.

A létesítő bizottság mindenekelőtt arra törekedett, hogy a nagy közönséget czélzatai felől kellőleg felvilágosítsa, mit az időszi szi közzreműködésén kívül, az által is elérni iparkodott, hogy az alakítandó egyesület irányelveit, működési körét külön nyomtatványokban ismerteti. Egy külön önálló munka: „A kis birtoki földhitel szervezése a kisbirtokosok országos földhitel egyesülete és az

ezzel szövetséges mezőgazdasági előleg egyesületek által“ írta Dr. Kakujay Gyula, a legbehatóbban foglalkozik a fontos tárggyal, előadja eddig mi történt (jobban mondva, mi nem történt) a kisbirtokosok földhitel érdekében, vázolja a leendő egyesületet és annak viszonyát a szövetséges egyesületekhez és előadja a kormány és törvényhozás teendőit. A lehető ellenvetéseket szerző sikeresen czáfolva meg, utal e részben példányképül szolgált külföldi intézményekre, végre megemlékezik azon hatásról, melyet e hitelszervezet a kereskedelem és ipar felvirágoztatására kétségkívül gyakorolni fog és a legközelebbi teendők kijelelésével befejezi mindvégig érdekes és nálunk a szó szoros értelmében hízagpotló munkáját, melyet a legmelegebben ajánlunk t. olvasóink szives figyelmébe.

De a létesítő bizottság nem elégedett meg azal, hogy eszméit mintegy hallgatagon terjessze, hanem egy számos példányban sokszorosított emlékiratot is nyújtott át kormányunk egyes tagjainak, melyben a tervbe vett hitelszervezet létesítéséhez okvetlenül szükséges anyagi s erkölcsi támogatást és több törvényhozásilag engedélyezendő kiváltságot kérelmezett. Miután jövő alkalommal különben is az egyesület alapszabálytervezetével kívánunk tüzetesen foglalkozni, az emlékirat ismertetését ismétlések elkerülése végett ezuttal elhagyhatjuk; de közöljük szószerinti terjedelmükben azon kiváltságokat, melyeknek engedélyezését az egyesület megerősödése és felvirágzása érdekében szükségesnek tart:

1. §. — A „Magyar földhitelintézetéről“ szóló 1871. évi XXXIV-dik t. czikk hatálya a „Magyar kisbirtokosok országos földhitelegyesületére“ és a szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletekre is kiterjesztetik — az alábbi §§-ban foglalt módosítások és kibővitések mellett.

2. §. — A hiteles telekkönyvi kivonatok, melyek a nevezett földhitelegyesülettől — ide értve a szövetségébe tartozó önszegélyhitelegyleteket is — kieszközölné 1000 frton aluli kölcsönkérelmekhez a kölcsön elnyerése, az engedélyezett kölcsön történt bekeblezésének vagy egyéb a kölcsön kiutalványozááához kötött feltételek teljesítésének igazolása tekintetéből szükségeltetnek — bélyegmentesen adatnak ki.

Az ily végre kiállított telekkönyvi kivonat hi-

telesítési záradékában azonban tüzetesen fölemlítendő, miszerint annak használata csakis a nevezett földhitelegyletnél vagy valamely — szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletnél, 1000 frton aluli kölcsönnek elnyerése iránt megindítandó vagy már folyamatban levő ügyben van megengedve.

3. §. — Az egyesület és a szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletek részére kiállított, 1000 frton aluli kölcsönösszegekről szóló kötvényeken az adós névaláírása (bíróilag vagy közjegyzőileg) bélyegmentesen hitelesítettik.

4. §. — Ugy az egyesület és a szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletek javára szóló, 1000 frton aluli zálogjog-bekebelezéseket, mint az azok törlését kérvényező beadványok, mellékleteikkel együtt bélyegmentesek.

5. §. — Az egyesület és a szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletek részére kiállított kötvények vagy más kötelezettségi nyilatkozatok mintszintén az azok cégjegyzéseivel ellátott könyvkiadvonatok alapján — a késedelmes adósok és azok kezesei ellen, a lejárt tőkére s annak járulékaira nézve — egyenesen végrehajtásnak van helye.

Ha a végrehajtást szenvedő fél azt, hogy az intézet követelése részben vagy egészben fenn nem áll, teljes bizonyítékul szolgáló okirattal igazolja: a végrehajtást elrendelt bíróságnál a végrehajtás korlátozását, illetőleg megszüntetését kérheti. Ezen kérvény folytán a végrehajtás felfüggesztetvén, rövid tárgyalási határidő tűzendő ki, melyre mind az intézet, mind a végrehajtást szenvedett megidéztetik, s annak befejezte után a bíróság a kérelem fölött érdemleg határoz. — Ha a végrehajtást szenvedő fél nincs ugyan teljes bizonyíték birtokában arra nézve, hogy az intézet követelése részben vagy egészben fenn nem áll: netaláni igényeit az intézetnek az 1-ső §-ban bennfoglalt bírósága előtt rendes per útján érvényesítheti. Ezen per megindítása azonban a végrehajtásra felfüggesztő erővel csak akkor bír, ha időközben teljes bizonyító erejű okmányok birtokába jutott mely esetben a per tárgyalása abban hagyandó s azon eljárás lesz megindítandó, mely a teljes bizonyítékul szolgáló okirat felmutatása esetére fentebb körülírva van.

Ez egy esetet kivéve — a végrehajtás iránti, határozatok s azok foganatosítása ellen jogorvoslattal csak a végrehajtás végleges befejezte után és pedig birtokon kívül élhetni. Az egyesület, illetőleg az egylet azonban azon esetre, ha a végrehajtás ellen annak befejezte után folyamatba tett jogorvoslat azt derítené ki, miszerint az általa eszközölt végrehajtás aaptalan volt — tartozik a végrehajtást szenvedett fél összes kárait megtéríteni.

6. §. — Az egyesületnek a szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletekkel s ez egyleteknek egymással, — mintszintén mindezeknek a közhatóságokkal, a gazdasági egyesületekkel s az egyletek feletti felügyelet végett netán kerületenkint szervezett bizalmi választmányokkal s koronkint kiküldendő ellenőrző biztosokkal, — s végre ugyancsak a fentebbieknek a szövetséges egylet minden egyes községében választandó censoredivaival — és viszont mindez itt említetteknek az egyesülettel, illetőleg egyletekkel folytatott levelezései és 1000 frton aluli pénz- vagy érték küldeményei postavitelbérmentesek.

7. §. — Az egyesületnek a szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletekhez s általában az előző pont alatt felsoroltakhoz s viszont mindazoknak az egyesülethez, illetőleg egymáshoz egyesületi ügyben intézett távsürgönyei 50%-nyi díjkedvezményben részesülnek.

8. §. — Ha az egyesület szövetségébe tartozó önszegély-hitelegyletek tagjai közt, vagy az egylet igazgató-bizottsága s a tagok között — az egyleti alapszabályok és kezelési utasítások értelmezése felett — vita támad: e vita mindenkor csak az egylet közgyűlésének határozata által intéztethetik el — minden hatósági és törvényes beavatkozás vagy perlekedés kizárásával.

(Folytatása köv.)

Ütmutatás a Mezőség kopárainak befésítésára.

Irta: **Fekete Lajos.**

(Folytatás.)

A peresznyénél a porodás virágzatok a fiatal hajtások tövét gomb vagy kalászalakulag veszik körül; a termés virágzatok kis tobozok alakjában egyenként vagy többed-magokkal állanak a fiatal hajtások csucsán, hol ol-

dalrügyekből fejlődnek. A gyümölcs fás toboz, melynek pikkelyei hegyükön megvastagodottak és paizsalakulag kidomborodók; csak a második évben érik meg. A magvaknak szárnyai a magtól könnyen elválnak (hullók*) A tűk aránylag hosszúak, felső lapjukon többnyire csatornásak, és csak az egy, ritkábban a két éves növénykén állanak egyenként, később 2—5 tűs nyalábokat képeznek, melyeket tövükön hártyanemű hüvely foglal össze; több évig a fán, és zöldek maradnak.

Mind a fa sudarán, mind az ágakon a csücsrügy tövében néhány oldalrügy áll, melyek szabályszerű hajtásokká fejlődnek, úgy, hogy a hajtások nemcsak a fa sudarán, hanem a fő- és mellékágakon is pereszlenesön (küllősen) állanak.** Az ily pereszlenek száma a fa vagy az illető ág korának felel meg; csak hogy előbbihez 2—3 évet hozzá kell adni, mivel rendszeren csak a harmadik évben kezdődik meg az ág-pereszlenek képződése. Önként értetik, hogy az évek ily meghatározása csak fiatal törzseken lehetséges, minthogy a pereszlenek helye a vén törzsek alsó részén eltűnik.

a) Erdei fenyő (közperesznye (Illés); *Pinus sylvestris* (L.) Gemeine Kiefer; Weissföhre.) Első rendű fa, alól szürkésbarna, felül sárga színű, egyenes törzsszel, magasabb korban kissé gyér lombozattal.

A hagymazöld tűk párjával állnak tövükön, egy hártvány hüvellyel összefoglalva, keskeny vonalosa, $1\frac{1}{2}$ —3'' (4—8 centimeter) hosszúak, tompán begyűztek.

A rügy-pikkelyek odalapultak, csak némelyiknek berzedt kissé hegye; tavasszal ellenben, midőn a hajtás kifejlődése megkezdődik, hegyüktől mind jobban-jobban kifelé konkorodnak.

A virágok májusban jelennek meg s kezdetben mind a himbarkák, mind a tobozcskák tetőirányoson állanak; a virágzás befejezése után azonban hegyükkel felfelé konyulnak, s ezt a helyzetet a tobozok érésük alatt is megtartják. A virágtobozcskák alapszíne zöld, többé kevésbé gyenge pirral hintve.

A toboz az első télig csak kis mogyoró nagyságot ér el, a második év októberében érik, s ekkor tojásdad kúpalakú, $1\frac{1}{2}$ —2'' (4—6 centimeter) hosszú. A hoszudak toboz-pikkelyek vastagodott végein dülényalakú köldökös paizs van. A tobozok csak a harmadik év márciusában vagy áprilisében nyitják fel pikkelyeiket, hogy a magvakat kibocsássák; kiürülve még őszig, s néha még tovább is a fán maradnak. Szabadon állva a 15—20 éves növény már dusan terem csirképes magvat, de zárt állásban csak 70—80 év elteltével. A mag tojásdad, szürkés fekete, vagy barna; sárgás szürke átlátszó szárnyal; 3—4 évig megtartja ugyan csirképeségét, mindazáltal a fris magból erőteljesebb növények kelnek ki.

A tavasszal vetett mag 3—4 hétre csirázik. A kikelő növényke vörhenyes törzsecskével és 5—6 kissé fűfelé gör-

bült, háromlű, zöld, sima szélű, gyűrűben álló sziklevelekkel bir, melyek már az első évben elszáradnak. Az arra következő a törzsecskén egyenként álló tűk széleiken gyengén fűrészfognak. Első évben ritkán nő a magoncz 2''-nél (6 centiméternél) nagyobb. Erősebb a növekvés lefelé, mivel a vezérgyökér (szivgyökér) már első évben 6—8'' (14—21 centimét.) hosszúra nő. A következő években is tulnyomó a vezérgyökér hosszabbulása. Ezen okból a fiatal növény korán független lesz a talaj felső rétegének nedvességi fokától, de csak az első években ültethető előnnyel egy helyről másra. A második évben a fiatal fenyőcske 5—6''-nyi (13—16 centimét.) magasságot ér el, és az új hajtás tövével fejleszt még egyszerű tűket, melyeknek átmenetét rövid, háromszögű, barna, hártvány pikkelyekbe könnyen lehet követni; de már feljebb csak tűnyalábok képezik a lombozatot, melyek az elsatnyult pikkelyalaku levelek hónaljaiban állnak. Ez időtől fogva a lombozat csak ilyen tűnyalábokból álland, melyek 3—4 évig fenn maradnak. Néha fiatal erdei fenyőknél a tűk tavasszal egyszerre csak megsárgulnak és lehullnak. Ezen tünemény valószínűleg onnan ered, hogy a mélyen ható gyökerek és a talaj ezen időben még nem melegedett annyira, hogy a növény annyi vizet legyen képes felvenni, a mennyit levelei elpárologtatnak; mivel a talaj mélyébe a meleg csak lassan hatol be, s így a gyökerek 3—4° C. meleg mellett többé kevésbé még dermedt állapotban vannak azon időben, midőn a levelek derült napokon, már napvilágban is 8—10° C. meleg léghőmérsékletben, jelentékeny mennyiségű vizet párologtatnak el. Ez által az egyensúly a vízfelvétel és kipárolgás közt megzavartatván, hasonló lesz az eredmény ahhoz, mit gyakran a nyári szárazság idéz elő.

Vén törzsek kérge néha 30' (10 méter) magasságig felrepedezik és szürkés sötét barna lesz; de feljebb a régi héj folytonosan leválván papírszerű foszlányokban, az alatta megmaradó fiatalabb rétegek mindig simák maradnak és világos, kissé vöröslő sárga színnel birnak. A gyökereken már korán vastag pararéteg képződik, a mi finom szivó gyökerek keletkezését ily helyeken nehezíti. Ez lehet egyik oka annak, hogy az erdei fenyőt magasabb korban nehezen lehet előnnyel átültetni.

A gyökérzet terjedelmes és mélyreható; a mely tulajdonság alkalmassá teszi e fanemet a homokon való tenyésztetre, melynek alsó rétegeiben akkor is talál nedvességet, ha a felsők ki vannak száradva, s melyben terjedelmes és mély gyökérzetét akadálytalanul kifejtheti.

Az erdei fenyő zárt erdőben jelentékeny magasságot elér, de e tekintetben a lúcz- és jegenyefenyővel nem mérkőzhetik és szabad állásban nagy hajlamot mutat a terebélyesedésre. Az erdei fenyő geographiai kiterjedése egyfelől Skóthontól az Urál és Kaukáz hegységeig, másfelől Lapphontól Közép-Európáig ér, hol eredeti határai meg nem jelölhetők, s mivelés által sok helyt túl vannak lépve. Így pl. közelebbi időkben Franciaországban terjedelmes területeket ültettek be erdei fenyővel, melynek magvát

*) Egyik hazai fajnál a *Pinus Cembra*-nál a magnak nincs szárnya

***) Innen „peresznye“.

Németországból szerezték, hol már régi idő óta nagyban üzik e fanem mivelését. Magyarhonban találjuk itt-ott az északnyugoti Kárpátok előhegyeiben, de csak szórványosan, vagy kisebb területeken. ellenben az éjszakkéleti és délkeleti Kárpátok előhegyeiben honunkban (Mármaros és Erdély) többnyire csak mesterségesen eszközölt telepítvényekben fordul elő. Erdély és Magyarország lapályaira bevándorolnia Dr. Griesbach (Die Vegetation der Erde) szerint talán a Kárpátok magas gerincei miatt nem sikerült, mert hiányzásának okát sem a climai, sem a talaji viszonyokból kimagyarázni nem lehet; minthogy a tőlünk kelet-éjszakkéletre eső oroszóni lapályokon, hol még az erdei fenyő jól tenyész, nagyobb hőingadozások, forróbb és szárazabb nyarak fordulnak elő, mint nálunk. A Kárpátok azonban az erdei fenyő elterjedésének koránt sem egyedüli okai, mert keleti Galicziában és Bukovinában sem találjuk azt, minek egyik oka ott, valamint a mi Kárpátainkban is valószínűleg az, hogy az illető területeket oly fanemek foglalták el, melyeknek a talaj és égalj még inkább megfelelt, pl. bükk, lúcz- és jegenyefenyő stb. Másik ok az is lehet, kivált száraz éghajlat alatt, hogy e fanem a rovarok pusztításainak jobban alá van vetve, mint bármely más; mi különösen nagy összefüggő erdei fenyő állabokban mutatkozik legnagyobb mérvben. Ezen tény az erdei fenyőnek más fanemekkel való elegyítését parancsolja. Egyébiránt a Vacsi pusztán, a Gödöllői uradalomban, Somogyban, a Bánsági nagy homokosivatagon tett kísérletek bizonyítják, hogy a magyarországi homokos lapályokon is nem csak meg lehet telepíteni az erdei fenyőt, hanem hogy az a climát ott jól ki is állja. Nem szenved tehát semmi kétséget, hogy a Mezőségen is tenyészíthető.

Az erdei fenyő a homokos lapályok és előhegyek növénye.*) Kedveli a napos fekvést, legjobban tenyész laza, mély és nyirkos talajban leginkább kerül a vizenyős, hideg, kötött talajt és a kődöktől gyakran látogatott helyeket.

A törzsfa fajsúlya nyersen: 0,86, szikkadtan: 0,73, légszáradtan: 0,62, és aszalva 0,49. Tartós épületfa; igen értékes fűrészarukat szolgáltat; faedények és butorok készítésére is használatik. Szurkos fája vízvezető csöveknek keresett. Gyantában gazdag tuskóit deget és korompot (Kienruss) készítésre használják.

b) F e k e t e f e n y ő (Szurkos peresznye [Illés] Pinus austriaca [Tratt], szurkos fenyő, Schwartzföhre). Előbbivel közel rokon, s oly hasonló, hogy leírásában inkább csak azon tulajdonságait emeljük ki, melyek által előbbitől megkülönböztethető. A párossával álló 4—5" (12—15 centim.) hosszú tűk töve elejénte majd 1" hosszú hártvás hüvely által van környezve, mely utóbbi azonban már az első évben lehull. A tojásdad rügyek hosszú és keskeny hegyben vég-

ződnek; a hozzá simuló rügypikkelyek közül csak kevésnek áll el kissé hegye. Május végén virágzik, mintegy 14 nappal később, mint az erdei fenyő. A porodás virágok az épen kifejlődő hajtás tövén pereszlenesen álló és majd 1" (2,5 centimet.) hosszú barkákat képeznek. A termés virágok által alkotott fiatal tobzocsák virágzaskor rövid, egyenes kocsányon állnak, de midőn érettek elállók és kocsány nélküliek. Az érett tobzok nagyobbak (2—3" = 5—8 centim.) mint az erdei fenyőnél s színök sárga-barna. Hasonlóan jóval nagyobb a mag is, mely mindkét oldalon ködös-szürke; a szárny háromszorta oly nagy, mint a mag, s színe világos barna, üvegfénnyel.

E fa már 30 éves korában terem csirképes magot. A magról kelt növény nagyon hasonlít az erdei fenyőhöz, de erőteljesebb és sziklevei sokkal hosszabbak. Növekvésben a szurkos fenyő az erdei fenyő mögött marad, mind hossznövévésben, mind pedig a törzs vastagságában. A fiatal fák héja sima és zöldes-barna, de magasabb korban igen vastag, mélyen repedezett feketés-szürke kérget kap, mely az egész törzsre kiterjed, s a korona közötti ágak épen kormosoknak látszanak, mi a szurkos fenyő állaboknak komor kinézést ad. A lombzat tömött, s így e fa a talajt jól beárnyékolja és évenként nagy mennyiségben lehullatott tűi által javítja. A vezérgyökér kifejlődésében már az első években az erdei fenyő mögött marad; annál terjedelmesebben kifejlődnek azonban oldalgyökerei, melyekkel sziklás talajon a repedésekbe behatol. — Ezen tulajdonságnál fogva e fa a sekély, köves és sziklás talajjal is megelégszik. Leginkább kedveli a mésztalajt, s csak itt éri el fejlődése teljességét. Mész sziklákön, melyeket alig föld talajréteg, mész görgetegen, sőt egészen meztelen sziklákön is tenyész, melyek repedékeibe bocsátja gyökereit, hogy az oda mosott talajrészletekből táplálkozzék. Azonban homokon is tenyészik, de fája itt nem oly kitünő és gyantadús. Szabad, verőfényes helyeket kedvel, szelid éghajlatot, s inkább eltűri a száraz, mint a nedves talajt. Eredeti hona Alsó Ausztria, de innen Német- és Franciaországba is elterjesztette az ember mivelő keze; sőt a bánsági homok területeken is siker koronázta megtelepítését.

A pinus austriaca tulajdonkép csak válfaja a pinus laricionak, melynek második válfaja a poiretiana Corsicában, a pallatiana pedig Krimiában tenyészik; s a leirttól ez utóbbiak csak kevésben térnek el.

Fája gyantadúsabb és valamivel nehezebb is, mint az erdei fenyőé, s mind épület, mind tűzifának kitünő. Különösen dicsérik tartósságát vízben és földben, mely nagy gyanta tartalmának köszünhető. Alsó Ausztriában főképen e fanem szolgáltatja a gyantát, s ez által jelentékeny mellékhasználatot ad.

B. Lombosok.

2. Gyertyánfa. (Fehér gyertyán, Carpinus Betulus, L. Hainbuche, Weissbuche.)

*) Kiterjedésének alsó határa felső Magyarországon Hunfalvi J. szerint 984 b. l. (310 met.) a Biharban 1670 b. l. (528 met.) Felső határa a Magas-Tátrán 3900 b. l. (132 met.) Mármarosban 3200 b. l. (1011 met.)

A gyertyán középnyagságu, sima, szürke héju, ormozatos törzsü fa, egylaki*) virágokkal.

Mind a porodás, mind a termés virágzat barkát képez, azaz oly virágzatot, melynek főtengelyén a rövid kocsányu virágok hullatag murvák hónaljában ülnek.

A porodás barkák tömöttek, hengerdedek nyélnélküliek és csüngők; multévi hajtások alsóbb hónalrügyeiből egyenként fejlődnek ki a levelekkel egyidejűleg. A jól kifejtett, tojásdad, hegyzett murvák hónaljában sok poroda. A portokok csucsa szakállosak.

A laza termés barkák hasonlóan egyenként jönnek elő ugyanazon hajtás felsőbb oldal- vagy csúcsrügyéből; de míg a porodás barkák tövében csak ritkán jelenik meg néhány levél, addig a termés virágzat mindig rendszeresen kifejlődő leveles hajtásnak csucsán áll. Az egyes termés virágok kettenként ülnek egy kis lándzsaalakú, hosszan hegyezett, hullatag murva hónaljában, és állnak egy maghomból, mely tetején 4—5 fogu virágtelep, és 2 hosszú, biborpiros bibét hord, tövén egy három karéju belső murva által támogatva.

A gyümölcsök ritkás fűrtet képeznek. Az egyes gyümölcs egymagvu makk, mely hosszában ormókkal van rakva s ezek a magtetején fogakat képeznek. A makkot a hossza kinőtt fás, három karéju belső murva veszi körül, mely álkupacsnak neveztetik. Az álkupacs középső karéja sokkal hosszabb mint a más kettő.

A levelek két oldalt váltogatva állnak a hajtáson; hosszudad tojás alakúak, hegyzetek, vállban gyengén sziv alakúak, szélükön kettősen fűrészfogaak; párhuzamos bordázattal, s fiatal korukban ezek közt völgyekkel birnak, úgy hogy a zsenge levél a bordákkal párhuzamosan ránczolt. A nyél tövén kizöldeléskor két hullatag, lándzsa alakú pálha van. A levélnyel és fiatal hajtások szőrösek. A rügyek orsóalakúak, a rügyipikkelyek barnák, szélükön és hegyöken fehéres szőrűek.

A gyertyán nagyon korán terem csirképes magot; néha záratban is már 20 éves korában. Virágzik májusban, gyümölcse megéri októberben.

A mag csak második évben csirázdik, s száraz helyen tartva, csirkéességét legfeljebb következő tavaszig tartja meg. Csirázáskor a dió kétfelé oszló héja a földben marad míg a kis kerek sziklevek a föld fölibe emelkednek. A növekedés az első években oly csekély, hogy a három éves csemete ritkán magasb 4"—11 centiméternél, s később is állandóan nemes lombfáink mögött marad. Gyökérzete nem hat mélyen, azért a szél könnyen kidöntheti.

Törzse többnyire ormós (vögyelges, spannrückig). A fiatal hajtás zöld, hosszú, odasimuló szőrökkel rakott; a következő évben olajzöld s később barnapiros színt kap; azonban zúzmó képződés következtében már 6-ik évben hamvas-szürke lesz, de mindig sima marad és meg nem repedezik. E fa magas kort nem ér el, és többnyire már 120—150 éves korában veresedni kezd.

*) E szó jelentését lásd a lapon (Peresznye.)

Kitünő kisarjadási képessége a levélhóraljon felyül előtörő pótrügyeken alapszik, melyek néha a fa megsértése nélkül is kihajtanak; ez okozza főként, hogy a gyertyán oly alkalmas eleven gypűnek. Az alsó rügyek sokáig maradnak elevenen, úgy hogy 80 éves fákon is kihajthatnak; mindazonáltal ez leginkább a törzsnek tövén, sőt nagyobb részint annak földalatti részén szokott történni. Kitünő kisarjadási képességénél fogva sarj-erdőnek igen alkalmas. Adventiv- (vagy esetleges) rügyek a tuskón ritkán képződnek. A gyertyán elterjedése nem sokkal haladja meg délre Német-hon határait, északra is a bükk mögött marad Orosz- és Svédhonban. Honunk elő- és középhegységeiben sehol sem hiányzik; de magassági elterjedésben is hátrább áll a büknél. Hunfaly J. szerint Tátra környékén felmegy 1390—2100 lábra (439—664 méter), a Pilis-Vértes hegységben 2400 (758 met.) a Biharban 3000 (948 met) és Erdélyben 3500 lábnyira (1106 met.) Alsó határát csak Fiume környékére nézt ismerjük, hol az 1720 b. lábat (544 met.) tesz, nálunk ellenben az alföldi erdőkben is el van terjedve. Hűvös, nyirkos, de még sem nagyon nedves porondos agyagföld, ha nem is mély, legkedvezőbb rá nézve. Lombzata meglehetősen dús, szereti a sűrű állást, és mérsékelt árnyékban, pl. ritkás erdőkben, mint alfa is tenyészik. Mindezeknél fogva a talajt jó karban tartja és javítja, s betelepítését kigyérülő vén tölgyesekbe szivesen látja az erdőgazda.

(Folyt. köv.)

E G Y V E L E G .

* Lapunk t. előfizetőit bátrak vagyunk tiszteletteljesen figyelmeztetni, hogy a jelen évfolyam első fele megkezdődött, miért is az előfizetések szives megújítását ideje korán kérjük eszközölni, nehogy a lap küldésében késedelem álljon be. Az „Erdélyi Gazda“ kiadóhivatala.

* Értesítés és kérelem. Miután makacs rheuma szobámat őrizni kényszerít, az egyleti iroda újabb tudósításig zárva marad. Ebből folyólag teljes tisztelettel kérem a t. ügyfeleket, sziveskedjenek szükség esetén engem lakásomon (sétátér utca 13. sz.) felkeresni. G a m a u f V i l m o s, az erdélyi gazdasági egyesület titkára.

* A magyar keleti vasut, melynek létesítéséhez annyi szép remény fűződött, ma holnap elveszti önállóságát és más kézre megy át. A kormány 10 milliót kínál a részvényeseknek, az üzletet a tiszavidéki vasut venné át, a mi némely lap szerint annál kevésbé fog nehézségbe ütközni, miután a tiszai pálya részvényeinek egy harmadrésze kormánykézen van. Mi részünkről más megoldást óhajtottunk és vártunk, mert egészségtelen vasuti politikánk csak úgy javulhat, ha minél több és fontosabb vonal a kormány kezében van összpontosítva s a tarifák nem az egyes társulatok nyereszkesedési igényei, hanem az ország közgazdasági érdekei szerint szabályoztatnának. Ha minden alkalmat elszalasztunk, melynek felhasználásával pedig anyagi jóllétünket emelhettük volna, valjon mit fog ahhoz szólni az annak idején oly sokat hánytorgatott „adóképeség“?

* A magyar kisbirtokosok országos földhi-

tel egyesülete érdekében, mellyel lapunk mai számában tüzetesen foglalkozunk, a kormány körében beható tárgyalások indultak meg, melyekben az egyes miniszteriumok és az egyesület létesítő bizottságának képviselői vettek részt. A fontos ügyet az „Erdélyi Gazda“ folytonos éber figyelemmel fogja kísélni, s a t. létesítő bizottság szíves ígérete folytán biztosíthatjuk t. olvasóinkat, hogy ez érdemben a leghitelesebb közleményekkel fogunk szolgálhatni — ha terünk engedi tartalmulag, ellenkező esetben bő kivonatban, mindenesetre azonban oly formán, hogy gazdaközönségünk az üdvös mozgalom egyes phazisairól kellően tájékozva legyen.

* Jelesb gyümölcsfajtáink megállapítása s ismertetésében fáradozik földmívelési miniszteriumunk és e célból országszerte elismert gyümölcsészeket hívott fel, hogy illető vidékeik viszonyaihoz képest a leginkább ajánlatos 10 alma, 10 körte, 5 őszi, 5 kajszinbarack, 5 szilva, 5 cseresznye, 2 meggy és 10 szőlőfaját (tulnyomólag boros) javaslatba hozzák. Az ekként beérkező jelentések fonálán, tekintettel az összhangzóan ajánlott fajokra, egy a miniszterium által felszólítandó szakember véglegesen megállapítaná azon 52 gyümölcsfajt, mely hazánkban termelésre leginkább ajánlkozik. Az ajánlott fajok összeállítása s a termelésre vonatkozó adatok leírása egy külön kiadandó füzetnek fogja tartalmát képezni, mely a termelni öhajtóknak az égalji viszonyaink között legtöbb előnnyel termelhető gyümölcsfajok iránt kellő tájékoztatást nyújtson. Eddig a terv, melyben közreműködni a Királyhágón inneni országrészből Nagy Ferencz és Paget János (ezen érdemteljes gazdaságtársunk tudunkkal nem pomologus) urak vannak felkérve. A felszólítások kizárólag személyekhez lévén intézve, természetesen nem terjeszkedhettek ki az egyes vidékekre is, megtörtént

tehát, hogy híres gyümölcsstermő vidék megkérdézetlen maradt. Szerintünk a szaktekintélyek mellett az összes gazdasági egyletek véleményét is ki lehetett volna kérni, mert a fajok diszlése tekintetében csakis számos tapasztalat és példa alapján lehet megközelítőleg helyes ítéletet mondani, a mire az inkább kertjéhez kötött kertész vagy a szűk körben kutató tudós a legtöbb esetben nem képes. Az ajánlatos fajok kipuhatólása jól ismert, nem nagy terjedelmű vidéken is temérdek utánjárást, munkát és gondot ad — épen azért nem hisszük, hogy a miniszterium az általa követett in theoria nagyon egyszerű módon az öhajtott eredményt elérhetné, azonban mindenesetre örvendetes intézkedés gyanánt üdvözljük a jelzett lépést, mely a haladni akarásnak kétségtelen jele. Bátrak leszünk alkalmilag elmondani igénytelen nézeteinket arra nézve, hogy miként lehetne a kitűzött célt, — nem elérni, mert ez szerintünk alig lehetséges — hanem legalább megközelíteni.

* A méhészeti irodalom egy jeles német szakmunkával gyarapodott, mely szerkesztőségünkhez is beküldetett. Szerzője az ismert báró Rothschild Manó, kinek Poesendorf melletti kereskedelmi méhészete a legjobb hirnek örvend, czime „Illustrirter Bienenzuchtsbetrieb.“ A munka két részre oszlik, melyből most az első fekszik előtünk. „Elméleti s gyakorlati előmunkálatok“, külön czimvel ellátva, a csinosan kiállított szöveget 400 jó rajz világosítja fel, ára a 462 lapra terjedő kötetnek csak 2 frt. o. é. Melegen ajánljuk e minden részletre bőven kiterjedő becses munkát németültudó t. méhészeink szíves figyelmébe.

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

H i r d e t é s e k.

683 szám

1875.

(1) Jöszágeladási hirdetmény. (2—12)

Az erdélyi gazdasági egyletnek 1875. december 11-én tartott rendkívüli közgyűlése a nevezett egyletnek tulajdonát képező **nagy-buni birtokot** eladás által értékesíteni határozta.

Ezen birtok fekszik **Küküllőmegyében**, Segesvártól egy kis órányira, Héjjasfalvától egy negyed órányira — **mindkettő állomása a magyar keleti vasutnak** — területe 1329 hold s 1465 □ ölet tesz, ebből **szántó** 352 hold 463 □ öl, rét és kert 147 hold 1097 □ öl, szőlő 9 hold 605 □ öl, legelő 38 hold 1225 □ öl, erdő 768 hold 1210 □ öl, — melyből mintegy 126 hold a volt jobbágyoknak kiutalandó lesz — végre 13 hold és 65 □ öl házhelyekre és terméketlenekre esik. A birtokhoz tartozik egy örlők által jól látogatott öt kövü malom a segesvári határszélen és a **kocsmajog Nagy-Bunban**, mely két regale évenként 1400 frt tiszta jövedelmet hoz.

A birtok **törvényszéki hecsára** 118,700 forint o. é.

Venni szándékozónak bővebb felvilágosítással az erdélyi gazdasági egylet titkári hivatala szolgál.

Kolozsvárt, 1875. december 20-án.

Az erdélyi gazdasági egylet nevében:

Gróf **MIKÓ IMRE**, s. k.
egyleti elnök.

GAMAUF VILMOS, s. k.
egyleti titkár.

**Excentrice takarmányvágo-
gépek és répa-vágók, Mayer és
Bracke-féle gabonatisztító rosták,
nem különben valódi Mayer-féle
Trieurs konkoly választó gépek
szelelővel és anélkül kaphatók**

TAUFFER FERENCZNÉL

Kolozsvárt.

(3—52)

VICTORIA biztosító társaság Kolozsvártt

(alapított 1865-ben).

A vagyonmérleg- és forgalmi kimutatás kivonata: (1874. decz. 31.)

Összes bevételek kezdettől	
(1865)—1873. év végéig	16.229,161 f. 17 kr. o. é.
Bevétel 1874-ik évben	3.376.862 f. 82 kr. o. é.
összesen	19.606,023 f. 99 kr. o. é.

Kifizetett károk kezdettől	
(1865)—1873. év végéig	5.355.856 f. 42 kr. o. é.
Kifizetett károk 1874. évben	1.324,799 f. 85 kr. o. é.
összesen	6.680,656 f. 27 kr. o. é.

Kiosztott nyereség kezdettől	
1874-ik év végéig	439.738 ft. 69 kr. o. é.

Biztosítéki alap:	
Alaptőke (ebből 1 millió forint teljesen befizetve)	2.000,000 ft. — kr. o. é.
Tartalék alapok az összes biztosítási ágakban	1.369,989 ft. 32 kr. o. é.
Évi tiszta díj bevétel	1.500,000 ft. — kr. o. é.
összesen	4.869,989 ft. 32 kr. o. é.

Biztosításokat fogad el:

- tűz károk ellen (ha villám által okozottak is) épületekre, gyárokra, készletekre, ingókra stb.
- jégkárok ellen teljes kártérítéssel
- az ember életére minden módozatokban; — és közvetli
- a túlélési csoport biztosításokat.

Központi iroda: Kolozsvártt, főter 26. szám.
Vezérügynökségek: Bécs, Budapest, Grác, Prága.

Fő-ügynökségek: Arad, Brassó, Debreczen, Eszék, Győr, Kassa, Maros-Vásárhely, Nagy-Becskerek, Nagy-Enyed, Nagy-Szeben, Pozsony, Szeged, Temesvár és Triest.

(2) (2—26)

Vidéki ügynökségek: a birodalom minden jelentékenyebb helységében.

A „VICTORIA“ biztosító társaság 10 éves működése alatt, kötelezettségének mindig hiven és pontosan megfelelően, bizalommal hívja fel a közönséget, biztosításait jövőre is első sorban ezen tisztán hazai és minden idegen elemtől ment intézet által eszközöltetni.

VICTORIA biztosító társaság igazgatósága.

P i a c z i á r a k.

A h é t i v á s á r		Egy hectohter (=162 bécsi mérő)						100 Kilogramm (=178.55 bécsi font)		1 köbméter (=0.14 bécsi köböl)	1 kilogramm (=1.78 bécsi font)
h e l y e	napja	tiszta b u z a	elegy b u z a	rozs	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzifa	marha hus
á r a k r a j e z á r o k b a n											
Besztercze	jan. 11.	600	325	290	—	160	200	—	—	—	32
Brassó	jan. 14.	525	420	340	370	255	340	—	—	—	32
Csik-Szereda											
Décs											
Déva											
Erzsébetváros	jan. 15.	480	350	335	—	280	210	275	145	300	32
Felvincz											
Fogarás	jan. 14.	500	300	300	—	200	220	306	108	500	30
K-Fehérvár											
Kolozsvár	jan. 20.	560	400	325	—	200	200	288	145	384	38
M-Vásárhely	jan. 13.	500	300	300	—	190	200	300	50	400	32
Naszód											
Nagy-Enyed	jan. 13.	447	387	306	—	301	—	381	81	844	32
N.-Szeben	jan. 18.	560	430	350	350	240	260	190	—	350	30
S.-Sz. György	jan. 17.	580	545	340	340	240	340	445	70	260	30
Szamosújvár	jan. 17.	600	380	350	—	250	—	300	100	500	26
Sz.-Régen	jan. 13.	480	360	300	220	160	220	260	110	820	28
Sz-Udvarhely											
Torda											
V.-Hunyad	jan. 15.	490	385	325	—	227	227	146	75	—	32

Az „Erdélyi Gazda“ hirdetési díjszabályzata.

	széri hirdeteskör											
	1-1		1-3		1-6		1-12		1-24		1-52	
	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.	frt	kr.
16/16 lap	14	—	36	—	70	—	120	—	200	—	360	—
8/16 „	7	—	18	—	35	—	60	—	100	—	180	—
4/16 „	3	50	9	—	17	50	30	—	50	—	90	—
2/16 „	1	75	4	50	8	75	15	—	25	—	45	—
1/16 „	—	90	2	25	4	40	7	50	12	50	22	50

Azonkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

TARTALOM:

Olcso pénzt a kis birtokosnak. — Utmutatás a mezőség kopárainak befásítására. — Egyveleg. — Hirdetések. — Piaczi árak.